

Kulturna diplomatija u Evropi i uloga Bošnjaka¹

Muslimanski ugao posmatranja na približavanje sa nemuslimanima

Dr. Dževada Šuško*

viša stručna saradnica i direktorica instituta za islamsku tradiciju bošnjaka
susko@iitb.ba

Sažetak

Jedan od najvećih izazova 21. stoljeća jest rastuće nepovjerenje, strah i nerazumijevanje između zapadnih zemalja i dominantno muslimanskih država, ali i sve to između građana muslimanske i nemuslimanske vjere unutar samih zapadnih država. Trenutno sve više članica Evropske unije (EU) razmatra novu vanjsku politiku u okviru koje bi kulturna diplomatija bila jedan od važnih stupova. "Mehka sila" kulture prepo-

¹ Ovaj tekst sažetak je izlaganja na Europa Forum Wachau, održanom 11. i 12. juna 2016. godine u Kremsu, Austrija, pod naslovom "Evropa – ujedinjena u blagostanju, podijeljena u krizama?" Forum je organiziralo Ministarstvo za integracije, Evropu i vanjske poslove Republike Austrije. Autorica ovog teksta bila je pozvana na ovaj skup kao diskutant na panelu "Mehka sila kulture: kulturna diplomatija kao novi put vanjske politike Evropske unije". Učesnici i izlagači ovog prestižnog skupa bili su ministar vanjskih poslova Republike Austrije Sebastian Kurz, komesar za proširenje Evropske unije Johannes Hahn, ministri vanjskih poslova Hrvatske, Rumunije i Bugarske, bivši premijer i predsjednik Češke Vaclav Klaus, velik broj političara iz različitih ministarstava evropskih država kao i diplomata i aktivista. Dževada Šuško bila je jedina predstavica Bosne i Hercegovine.

* Autorica teksta, Dževada Šuško, zahvaljuje se ambasadoru Republike Austrije Nj. E. Martinu Pammeru i njegovu zamjeniku dr. Wolfgangu Thillu na saradnji i njihovoj preporuci za učešće na ovom značajnom skupu. Također se zahvaljuje gospođi Aidi Serdar-Landžo, bivšoj diplomatkinji Bosne i Hercegovine, za korisne savjete.

znata je kao neiskorišten potencijal u razmjeni znanja, postizanju uzajamnog razumijevanja, prevenciji i rješavanju konflikata te podizanju poštovanja među državama, kulturama i religijama.

Ključne riječi: kultura, diplomatija, Evropa, muslimani, nemuslimani, Bošnjaci

Šta je to kulturna diplomatija?

U sferi političkih nauka Sjedinjene Američke Države smatraju se utemeljiteljem i promotorom kulturne diplomatije. Pod kulturnom diplomatijom podrazumijeva se razmjena ideja, informacija, umjetnosti i drugih aspekata kulture između država i njihovih naroda radi međusobnog upoznavanja i zbližavanja. U tom kontekstu, u vrijeme trajanja hladnog rata, posebno efikasnom pokazala se američka kulturna diplomatija, koja je dobar primjer “mehke sile”, odnosno sposobnosti da se postignu politički ciljevi posredstvom kulture, općih vrijednosti i ideja. Smatra se da tradicionalna “tvrda diplomatija” (vojna moć) ne može riješiti sve probleme.²

U evropskom kontekstu, pod kulturnom diplomatijom do sada se razumijevala jednosmjerna obrazovna politika u inozemstvu (njem. *au-swärtige Kultur- und Bildungspolitik*, engl. *public diplomacy*). Uz sigurnosnu i ekonomsku politiku ona bi činila treći stup vanjske politike, a radi se o tome da se ostali svijet upozna s kulturom, historijom i politikom vlastite države. Do sada je bilo uobičajeno da se u inozemstvu,

Dr. Dževada Šuško

2 Cynthia P. Schneider, “Culture Communicates: US Diplomacy That Works”, *Discussion Papers in Diplomacy*, Br. 94, septembar 2004, str. 1-22. Pristupljeno 08.08.2016, http://www.culturaldiplomacy.org/academy/content/articles/e-learning/read/a1/Culture_Communicates_-_US_Diplomacy_that_works_-_Cynthia_Schneider.pdf.

osim ambasada i konzularnih predstavništava, otvore škole za jezike, čitaonice i instituti (dobri primjeri su Goethe Institut, British Council, Institut français i dr.), TV i radiostanice (naprimjer, *Deutsche Welle*), koje se mogu pratiti širom svijeta s ciljem da građani država domaćina nauče jezik zemlje gosta te da se tim putem prenosi kultura države koja ima diplomatsko predstavništvo u zemlji domaćinu. No, kulturna diplomatija 21. stoljeća nije više jednosmjerna, nego uključuje reciprocitet, dvosmjerne, odnosno višesmjerne odnose koji podrazumijevaju obostrano učenje i približavanje. Kulturna diplomatija kao aktere uključuje i privatni i javni sektor, i institucije i pojedince. Nerazumijevanje i nepovjerenje vlada dok god se akteri ne približe, a pouka u tom smislu može biti izjava jednog engleskog lorda koji kaže: "Mrzim sve Francuze, osim onih koje sam lično upoznao."

Usljed tehnološkog, informatičkog i općeg razvoja u 21. stoljeću te usljed procesa globalizacije, masovnih migracija, porasta nacionalizma, ksenofobije i populizma, kulturna diplomatija mora sadržavati mnogo više od do sada uobičajenog, a to je intenzivna razmjena i saradnja u oblastima kulture, umjetnosti, nauke i tehnoloških dostignuća ne samo u udaljenim državama izvan Evrope i na drugim kontinentima nego i na samom evropskom tlu, unutar Evrope. Trebalo bi da sve strane uče jedne od drugih i da šire svoje vidike, jer – raznolikost je bogatstvo!

Kultura i umjetnost imaju ogroman pokretački potencijal koji može graditi i oblikovati nove identitete. Razmjena ideja, umjetnosti i kulture, bilo da su to pozorišne predstave, izložbe, koncerti ili prijevodi književnih djela, predavanja, televizijske i radioemisije, razbija predrasude, humanizira, odnosno pretvara do tada "drugog i drugačijeg" u ljudsko biće. Tako se približavaju dvije do tad nedovoljno poznate strane. Ono razdvajajuće se udaljava i gubi, a ono što je zajedničko postaje sve jasnije i bliže. Kulturna diplomatija služi prepoznavanju zajedničkih vrijednosti među različitim kulturama.³

3 Cynthia P. Schneider, "Cultural Diplomacy: Hard to Define, but You'd Know It If You Saw It", *The Brown Journal of World Affairs*, Jesen/Zima 2006, XIII (1), str. 191-203. Pristupljeno 08.08.2016, <http://www.culturaldiplomacy.org/academy/content/articles/e-learning/read/a1/CulturalDiplomacyHardtoDefine-Schneider,Cynthia.pdf>.

Zato investicije u kulturu i umjetnost imaju potencijal da djeluju protiv trenutno dezintegrirajućih, odnosno razdvajajućih struja između Istoka i Zapada, članica EU i zemalja kandidata za članstvo u EU, građana EU i izbjeglica te muslimana i kršćana. Zbog svega toga kulturna diplomatija važno je sredstvo za približavanje kultura, time i religija na evropskom tlu, jer je religija važan, zapravo sastavni dio svake kulture i države bez obzira na to radi li se o zapadnoevropskoj sekularnoj demokratiji ili nerazvijenoj nestabilnoj državi.

Svakodnevno smo svjedoci rastuće islamofobije i mržnje prema strancima, pogotovo u ultradesničarskim strankama. Nažalost, i mediji često pretjeruju, polariziraju strane i time pogoršavaju stanje i odnose. S druge strane su ekstremisti koji islam zloupotrebljavaju za svoje političke ciljeve i koji znatno doprinose ovakvoj negativnoj slici. Nasilni ekstremizam može se poraziti i kulturnom diplomatijom. Važno je prepoznati sposobne osobe koje vjeruju u ideju da se pomoću približavanja kultura i umjetnosti može djelovati. To je dugotrajan proces "izgradnje mostova", razvijanja poštovanja prema neistomišljenicima, prepoznavanja zajedničkog naslijeđa i univerzalnih vrijednosti, kao i jačanja zajedničkih interesa.⁴

No, uvjet bez kojeg kulturna diplomatija ne može uspjeti jest želja, volja i htijenje za međusobnim razumijevanjem. Dok se religije sve više zloupotrebljavaju u evropskom i izvanevropskom kontekstu, kulturna diplomatija baš u vremenima nepovjerenja i konflikta čak je neizostavan i djelotvoran instrument za komunikaciju i približavanje ljudi te pojašnjenja u pitanjima vjere, gdje smo najosjetljiviji.

Evropski kontekst

U Evropskoj uniji živi otprilike 20 miliona muslimana koji su se doselili iz različitih dijelova svijeta i koji su sa sobom donijeli svoje viđenje, razumijevanje i praksu vlastite kulture. Značajan dio današnjih evropskih muslimana čine druga i treća generacija "doseljenika", rođeni Evropljani

4 Cynthia P. Schneider i Kristina Nelson, "Mightier Than the Sword: Arts and Culture in the U.S.-Muslim World Relationship", *The Saban Center for Middle East Policy at Brookings*, juni 2008. Pristupljeno 08.08.2016., <https://www.brookings.edu/research/mightier-than-the-sword-arts-and-culture-in-the-u-s-muslim-world-relationship/>.

koji postepeno razvijaju novi evropski identitet različit od identiteta njihovih djedova i pradjedova koji su se doselili u Evropu. Toj novoj generaciji muslimana potrebna je podrška, priznanje i perspektivna budućnost, u protivnom postoji opasnost da krenu alternativnim putevima. Cilj kulturne diplomatije trebalo bi biti poštovanje muslimanskog identiteta i vjerske prakse, svakako i ustava države, te da muslimani budu uključeni u društvo kao građani kako bi mogli pokazati svoju lojalnost državi u kojoj žive i kojoj pripadaju.⁵

No, često se te generacije suočavaju s evropocentrizmom i pritiskom na asimilaciju, što se pokazalo kontraproduktivnim. Zato je važno da đaci već u osnovnim školama uče o različitim kulturama, i to zajedno i jedni od drugih. Osim učenja do sad uobičajenih stranih jezika (engleski i francuski), nuđenjem učenja arapskog, turskog, perzijskog, kurdskog, bosanskog i dr. jezika građani Evrope dodatno bi se zbližavali. Učenje stranih jezika ujedinjuje, spaja i približava. Francuska, naprimjer, ima problem u tome što se sve više otvaraju privatne škole koje pohađaju isključivo Francuzi tako da ti učenici tokom svog školovanja nemaju izravan kontakt s drugim narodima i religijama. To vodi getoizaciji djece, školovanju budućih generacija pod staklenim zvonom i odrastanju u vještačkoj sredini.

Umjesto da se koristi dječija inteligencija, urođeni osjećaj djece za empatiju, čija priroda nije opterećena stereotipima, jer razizam nije urođen ljudskom biću, djeca su smještena u jednonacionalne i jednoreligijske škole. Ni Bosna i Hercegovina još nije naučila tu lekciju. Teško da će svršenci takvih škola imati razumijevanje za druge i drugačije, osim ako 20-30 godina kasnije ne budu imali priliku učestvovati u radu međureligijskih susreta i seminara. Međutim, to je tek otklanjanje štete koja se mogla izbjeći mnogo ranije. Ipak, višejezična strategija EU (*EU multilingualism strategy to focus on language learning*) značajan je korak u tom pravcu. Važnost učenja jezika imigranata prepoznao je i Amin Maalouf koji u svojoj knjizi *U ime identiteta* zahtijeva nov pristup u obrazovnom

5 Tariq Ramadan, *Western Muslims and the Future of Islam*, Oxford University Press, Oxford et al., 2004., str. 27.

sistemu, u kojem jedni jezici ne mogu biti važniji od drugih, zato što je svaki jezik sredstvo komunikacije i temelj nečijeg identiteta.⁶

Uostalom, živimo u vremenu višestrukih identiteta, o čemu je pisao Tarik Ramadan.⁷ Po Maaloufovom shvatanju, svaki čovjek u sebi nosi identitet složen od brojnih komponenti: jezika, vjerovanja, državljanstva, načina života, porodičnih odnosa, umjetničkih i kulinarskih ukusa itd.⁸ Tako, naprimjer, ukupnost identiteta jednog Bošnjaka mogu graditi sljedeći identiteti: po vjeri – islamski identitet, po geografskoj pripadnosti – evropski identitet, po državljanstvu – njemački identitet, po porodičnim korijenima – bošnjački identitet, po naučenim jezicima – lingvistički identiteti itd.

Uloga islamske tradicije Bošnjaka

U ovom diskursu ne smiju se izostaviti autohtoni evropski muslimani kakvi su, naprimjer, Bošnjaci, koji su se uglavnom zbog nasilnih progona i genocida, ali i zbog ekonomskih razloga nastanili izvan granica svoje domovine unutar zapadnoevropskih država. Bošnjaci imaju iskustvo življenja u centralnoevropskom kontekstu dok je Bosna bila sastavni dio Austro-Ugarske monarhije, prošli su proces modernizacije, živjeli su u sekularnim državnim uređenjima, stoljećima navikli na suživot s kršćanima i jevrejima, odnosno drugim crkvama i vjerskim zajednicama pa imaju i iskustvo u organiziranju muslimana kroz Islamsku zajednicu u Bosni i Hercegovini. Evropa bi trebalo da koristi te prednosti Bošnjaka i da otvori vrata islamskoj tradiciji Bošnjaka, koja je tradicija ne samo tolerancije nego i tradicija prihvatanja drugog i drugačijeg.

Bošnjaci kroz stoljeća razumijevaju islam kao vjeru mira i ljubavi te su u različitim segmentima kulture, u književnosti, muzici, pjesništvu, umjetnosti proželi islamsko naslijeđe. Čak i u vremenima nametanja drugačijeg tumačenja islama, Bošnjaci su ostali dosljedni svojoj tradiciji i nisu plodno tlo za bilo kakav vid ekstremnog i nasilnog tumačenja i prakse islama. To su potvrdili i strani istraživači koji su boravili u Bosni i Hercegovini (Evan Kohlman, Carlos Antuñez i dr.). Evropa bi trebala da upoznaje islam kao civilizaciju, a ne kao ideologiju. Sazrelo je vrijeme da

6 Amin Maalouf, *U ime identiteta*, Prometej, Zagreb, 2002.

7 Tariq Ramadan, *What I believe*, Oxford University Press, Oxford et al., 2010., str. 35-40.

8 Maalouf, *U ime identiteta*, str. 10.

se odnosi između islama i Zapada konstruktivno situiraju počevši od lokalnog mikronivoa kroz bolje razumijevanje islama kao religije, načina života i civilizacije⁹, jer islam i Evropa imaju dugu zajedničku historiju koja seže do 8. stoljeća, počevši s Andalusom u Španiji.

Bosna i Hercegovina, koja je stoljećima multireligijska država s autohtonim evropskim muslimanima, katolicima, pravoslavicima i jevrejima, u junu 2015. godine iskazala je dobrodošlicu papi Franji. I ta je posjeta bila čin kulturne diplomatije. U svom obraćanju predstavnicima crkava i vjerskih zajednica papa Franjo je govorio o imperativima da cjelokupno čovječanstvo mora pristupiti iskrenom međureligijskom dijalogu, da se ljudi međusobno moraju prihvatiti (*dovere accetarsi*), da univerzalne vrijednosti poput pravde, slobode i tolerancije ne smiju ostati prazni izrazi, te da u raznolikosti čovječanstva svi moramo zajedno rasti (*crescere insieme in diversita*).

U Evropi, demokratija i ljudska prava imaju prioritet. Evropska unija, najveće svjetsko tržište, pokazala je da su mir, sigurnost, napredak i blagostanje mogući čak i s u početku međusobno neprijateljski raspoloženim državama, građanima i političarima. Kad je 1951. godine osnovana Evropska unija, tada pod imenom Evropska zajednica za ugljen i čelik, između Francuza, Nijemaca i Italijana vladalo je veliko nepovjerenje. Krajnje je vrijeme da Evropa razvije strategiju kulturne diplomatije i da je prenese u djelo. Razlozi su mnogostruki: izgradnja mirne i sigurne budućnosti, rješavanje konflikata, pronalaženje inkluzivnih i dugotrajnih rješenja te jačanje razumijevanja i veza među narodima i kulturama.

Kulturna diplomatija u praksi

Na osnovu rečenog, u praksi su moguće sljedeće mjere kulturne diplomatije:

Organiziranje kulturnih manifestacija u kojima se ističu dragocjenosti i zajedničko u kulturama Evrope

Ove, 2016. godine Ministarstvo za Evropu, integracije i vanjsku politiku Republike Austrije proglasilo je godinu kulture u Bosni i Hercegovini s

9 Hafsa Kanjwal, "American Muslims and the Use of Cultural Diplomacy", *Georgetown Journal of International Affairs*, Ljeto/Jesen 2008, str. 137-143. Pristupljeno 08.08.2016., <https://www.ciaonet.org/catalog/13253>.

motom “upoznajmo se bolje – lasst uns besser kennenlernen”. Bogati sadržaji iz oblasti književnosti, muzike, filma, arhitekture i dr. svjedoče inovativan pristup kulturne diplomatije. Manifestaciju su otvorili ministar Sebastian Kurz, Adil Osmanović i Igor Crnadak. Pritom je ministar Kurz kazao da moramo pronaći puteve približavanja na polju kulture te područja djelovanja za zajedničku budućnost. Traže se novi otvoreni pristupi i prostori djelovanja kako bi se izgradilo izdiferencirano društvo. Svečanom otvorenju prisustvovala su zvanice iz različitih sfera društvenog, kulturnog i političkog života, naučnih ustanova i vjerskih zajednica iz Bosne i Hercegovine i Austrije. Ambasador Martin Pammer organizirao je u svojoj rezidenciji susret predstavnika medija s predstavnicima kulture (Edina Papo), vjerskih zajednica (Dževada Šuško) i nevladinog sektora (Srećko Latal).

Organiziranje dijaloških foruma

Pozivati na dijalog, biti otvoren za razgovor te postavljati pitanja. Ponuditi iskrene razgovore kroz međureligijski dijalog, u različitim prilikama i time otkriti zajedničke stavove te “graditi mostove”. Donau Universität Krems je u junu 2016. organizirao dijaloški forum o migraciji i integracijama na kojem je jedna sesija bila posvećena metodama odgajanja djece o multikulturalnosti.

Čestitanje vjerskih blagdana

Premijer Velike Britanije je videoporukom i porukom na Twitteru svim muslimanima u Britaniji kao i u cijelom svijetu čestitao sveti mjesec ramazan koristeći čestitku muslimana “Ramadan mubarak”; kandidatkinja za predsjednicu SAD-a Hillary Clinton i premijer Kanade Justin Trudeau čestitali su muslimanima ramazan. S druge strane, i muslimani bi trebali čestitati blagdane svojim kolegama, komšijama, političarima itd. Važno je da muslimani spoznaju da oni moraju upoznati nemuslimane sa svojim vrijednostima, blagdanima i važnim datumima (ramazan, Ramazanski bajram, Kurban-bajram, Nova hidžretska godina, značaj hadža itd.). Muslimani se moraju otvoriti prema nemuslimanima ako žele biti poštovani.

Učestvovanje u proslavljanju blagdana drugih vjerskih zajednica

U ramazanu muslimani mogu pozivati nemuslimane na iftare. Ambasadorica SAD-a Nj.E. Maureen Cormack i ove 2016. godine pozvala je muslimane – javne ličnosti – kao i predstavnike Islamske zajednice, Katoličke i Pravoslavne crkve na iftar u svojoj rezidenciji. Pritom su bili ispoštovani islamski obredi i pripremljena je tradicionalna bosanska kuhinja; gostima se obratila ambasadorica, a riječ je dala i tuzlanskom muftiji Vahidu ef. Fazliću. Drugi primjer jest Benjamin-ef. Idriz porijeklom iz Makedonije, imam i vodeći aktivist u međureligijskom dijalogu u Minhenu koji je u jednoj od općina grada Minhena 2016. godine pozvao na iftar predstavnike vlasti i predstavnike iz različitih segmenata društva.

Uvođenje u školske sisteme programa za međusobno predstavljanje i upoznavanje

U osnovnim školama pa i u privatnim ustanovama đake bi trebalo učiti da je različitost bogatstvo i time razbijati predrasude o drugima.

Učenje neevropskih jezika u javnim školama

Radi zbližavanja djece, đaka, učenika, studenata i budućih generacija poznavanje jezika svojih sunarodnika treba biti razumijevano kao bogatstvo i način priznavanja različitih zajednica (naprimjer, učenje arapskog, perzijskog, bosanskog, albanskog, turskog i dr.).

Prevođenje knjiga i publikacija

Naprimjer, prijevodi djela Dževada Karahasana na njemački jezik značajno su doprinijeli predstavljanju bosanske književnosti govornicima njemačkog jezika.

Organiziranje predavanja uglednih građana Evropske unije i Bosne i Hercegovine

Trebalo bi maksimalno koristiti intelektualne potencijale značajnih mislilaca, naših savremenika, naprimjer, Amina Maaloufa, Tarika Ramadana, Enesa Karića i mnogih drugih.

Korištenje pozitivnih emocija

Umjetnost pomaže u približavanju historijske perspektive i mentaliteta druge kulture na poseban način. Usto su umjetnici uvijek bili avangarda koja propituje društveno stanje, kritizira i nudi svoju perspektivu. Muslimanski umjetnici imaju zadatak približiti inherentnu otvorenost islamske civilizacije, što se do sada na Zapadu rijetko priznavalo.

Organiziranje muslimanskih festivala filma i muzike

Koncerti na primjer Yusufa Islama, Dine Merlina, Mahera Zaina i dr. prikazuju jedan novi vid muzičkog žanra. Sarajevo Film Festival se pokazao uspješnim u prikazivanju Bosne i Hercegovine kao domaćina ovog događaja kulture. Emitiranje igranih i dokumentarnih filmova, serija, emisija koje afirmativno govore o svakodnevnicima života muslimana na Zapadu i Istoku. TV projekcije mogu značajno utjecati, jer filmovi imaju veliku moć izazivanja emocija, pojašnjavanja kulturalnih razlika i približavanja kulture. Primjeri uspješnih projekata su: serija *Little Mosque in the Prairies*, napravljena i prikazana na CBS-u u Kanadi, koja govori o svakodnevnicima kanadskih muslimana, njihovu projektu izgradnje džamije, njihovu životu u heterogenom džematu u gradu u kojem su nastanjeni; filmovi Aide Begić, Jasmile Žbanić, Ademira Kenovića te film Angeline Jolie *The Land of Blood and Honey*.

Organiziranje razmjene studenata

Prijeko je potrebno osnivati i optimalno koristiti fondacije i programe namijenjene za približavanje muslimana i nemuslimana.

Organiziranje dodjela nagrada

Percepcije se oblikuju i putem priznavanja uspješnih projekata, za što je dobar primjer Zaha Hadid, koja je porijeklom iz Iraka, državljanka je Velike Britanije i profesorica arhitekture. Prva je žena koja je 2004. godine primila jedno od najvećih priznanja u arhitekturi – Pritzker – zbog inovativnih arhitektonskih rješenja.

Uvođenje obaveznog služenja vojske

Služenje vojnog roka jača osjećaj patriotizma i pruža priliku za međusobno upoznavanje pogotovo u državama na Zapadu; to je prilika da muslimani i nemuslimani potvrde identificiranje s državom u kojoj žive.

Olakšavanje procedura za dodjelu viza

Napredak u ovom segmentu kulturne diplomatije značajno povećava mobilnost umjetnika, kulturnih radnika i predstavnika naučnoistraživačkih ustanova, čime se olakšava njihov cjelokupan rad i djelovanje.

جوادة شوشكو

الدبلوماسية الثقافية في أوروبا ودور البشائقة التقارب بين المسلمين وغير المسلمين نظرا من الزاوية المسلمة

إن من أعظم تحديات القرن الحادي والعشرين تزايد التحرز والخوف وسوء التفاهم بين البلدان الغربية والبلدان ذات السيطرة المسلمة وكذلك بين المواطنين المسلمين وغير المسلمين داخل البلدان الغربية بوحدها. ويتزايد حاليا عدد الدول الأعضاء في الاتحاد الأوروبي التي تبحث في سياسة خارجية جديدة تكون الدبلوماسية الثقافية في إطارها ركنا هاما من بنائها. إن ما للثقافة من «القوة الناعمة» قد عُرف كطاقة غير مستغلة في تبادل العلوم وتحقيق التفاهم والوقاية من النزاعات وتعزيز الاحترام المتبادل بين الدول والثقافات والأديان.

Dr. Dževad Susko

Cultural Diplomacy in Europe and the Role of Bosniaks -

Muslim Perspective on Rapprochement between Muslims and non-Muslims

Summary

One of the biggest challenges of the 21st century is the growing mistrust, fear and misunderstandings between the Western states and predominantly Muslim countries. The same goes for the relations between Muslim and non-Muslim citizens within each of these Western states. At present, more and more member states of the European Union (EU) is considering a new foreign policy in the context of which the cultural diplomacy would be one of the important pillars. „Soft power“ of culture is recognized as an untapped potential in the exchange of knowledge, achieving mutual understanding, prevention and resolution of conflicts as well as in increasing respect between countries, cultures and religions.

